

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	29.12.2019
Received / Makale Geliş	15.11.2019	Published / Yayınlanma	31.12.2019

VERGİ AFLARININ EKONOMİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (2010-2017) THE ECONOMIC EFFECTS OF TAX AMNESTY: CASE OF TURKEY (2010-2017)

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DOĞANALP

Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Konya / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-4934-179X

Dr. Mustafa KARTAL

Selçuk University, Beyşehir Ali Akkanat Faculty of Business, Department of Business Administration, Konya / TURKEY, ORCID: 0000-0002-5404-5365

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1714>

Reference: Doğanalp, N. & Kartal, M. (2019). Vergi aflarının ekonomik etkileri: Türkiye örneği (2010-2017). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(48), 4627-4632.

ÖZET

Bir ülkede devlet ve vatandaş arasındaki en önemli bağlardan birisi vergi uygulamalarıdır. Toplum adına egemenlik hakkını kullanan devletler yükledikleri kamusal sorumlulukları yerine getirmede sosyal, siyasi ve hukuki amaçlar doğrultusunda vergilere başvurarak kaynak sağlamakta ve böylece toplumsal düzeni ve eşitliği yeniden kurgulamaya çalışmaktadırlar. Vergi mükellefleri ise mümkün olduğunca az vergi ödemek ve ellerinde daha fazla kaynak kalmasını istemektedirler. Bu yönüyle değerlendirildiğinde devlet ile mükellefler arasında daima bir ikilem ve çıkar çatışması olduğu görülmektedir.

Vergileme karşısında mükelleflerin psikolojik tutumları, tutumların davranışlara yol açan eğilimler olmasından dolayı önem verilerek araştırmalara konu olmaktadır. Özellikle, mükelleflere doğrudan uygulanan anketlerle vergi mükelleflerini daha iyi anlamak, katılımcı demokrasiyi işletilerek bilimsel doğruların tespit edilmesi, yükümlülükleri kadar hakları da olan mükellefleri anlayarak daha etkili ve adil bir vergi sistemine ulaşılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Affı, Vergi Mükellefi

ABSTRACT

One of the most important ties between the state and the citizen in a country is tax practices. States that exercise sovereignty in the name of society provide resources by applying taxes for social, political and legal purposes in order to fulfill their public responsibilities and thus try to reconstruct social order and equality. Taxpayers want to pay as little tax as possible and to have more resources. From this point of view, there is always a dilemma and conflict of interest between the state and taxpayers.

The psychological attitudes of taxpayers in the face of taxation are subject to research by giving importance as attitudes are tendencies leading to behaviors. Particularly, it is important to better understand taxpayers through surveys applied directly to taxpayers, to determine scientific truths by conducting participatory democracy, and to reach a more effective and fair tax system by understanding taxpayers who have rights as well as obligations.

Keywords: Tax, Tax Amnesty, Taxpayer

1. GİRİŞ

Ekonomilerin temel dinamiklerinden birisi ve kuşkusuz hükümetlerin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Tüm hükümetlerin vergi uygulamalarıyla temel olarak amaçladığı etkin bir vergilendirme çerçevesinde ne vergilendirilen kesimi fazla zorlamayacak ne de hükümetin gelir kaybına uğramayacağı bir vergilendirme sistemidir. Ancak zaman içerisinde vergi yükü altında boğulan ve ekonominin bu kesimler açısından neredeyse bir darboğaza döndüğü durumlarda hükümetler vergi affı uygulamalarına başvurabilmektedirler. Vergi affı, vergi kanunlarına aykırı hareket eden gerçek ve tüzel kişilere uygulanan mali, idari ve cezali yaptırımların tamamen veya kısmen kaldırılması olarak tanımlanabilir.

Vergi aflarının belli süre geçerli olmak üzere uygulanmaya konulması söz konusudur. Vergi aslı ve/veya vergi ceza ve diğer yaptırımların kaldırılmasına yönelik olabilir.

Siyasi, ekonomik ve mali nitelikteki bunalımlardan sonra geniş kapsamlı vergi affi uygulamalarına gerek duyulabilir. Vergi affi kanunlarının nedenleri arasında ekonomik ve mali, siyasi, teknik ve idari nedenler ön plana çıkmaktadır (Edizdoğan ve Gümüş, 2013: 102).

2. VERGİ AFFI KAVRAMI ve UYGULANMA NEDENLERİ

Temelde kaynağını anayasadan alan fakat teknik yönden ceza kanunlarında düzenlenen af kavramı bir bakımdan ceza verilmesi gereken bir fiil için ceza verilme hakkını ortadan kaldıran, diğer bakımdan da kesinleşen bir cezanın kısmen ya da tamamen infaz edilmesini önleyen veya başka bir cezaya dönüşmesini sağlayan, yetkili organlar (yasama ve yürütme) tarafından yapılan bir kamu hukuku tasarrufudur (Özek, 1958: 119).

Vergi affi denildiğinde genel olarak, vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere uygulanan idari ve hukuki yaptırımların ortadan kaldırılması anlaşılmaktadır. Hukuki anlamda vergi affi, devletin kendi yetkisini kullanarak alacak hakkından vazgeçmesi ve kamu alacağının ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, devlet vergi affıyla ceza verme hakkından ve bu affın gerçekleşmesi halinde de elde edeceği gelirden vazgeçmektedir. Vergi affi ile genel olarak vergi aslı ve cezalarının affi kastedilmektedir. Bu açıdan vergi affi kavramı, vergi hukukunda af sorununu bütün boyutlarıyla irdeleyen bir terim olarak kullanılmaktadır.

Af, toplumların geçirdikleri siyasi krizlerden sonra ortaya çıkan ve yatıştırıcı etkileri olan bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de af, geçmişin unutulmasını, geleceğe dönülmesini mümkün kılmaktadır. Gerek mali gerek adli afların, değişen toplumda toplumun yeni koşullarının gerisinde kalmış bulunan yasaların doğurduğu sosyal ve siyasi yaraları kapatmaya dönük bir girişim olduğu ve ilke olarak siyasi suçlar için çıkarıldığı bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. Affi çıkarıp çıkarmamak veya çıkarılacak affın kapsamını belirlemek tümüyle siyasal bir karardır ve siyasal güçlerin elindedir (Sayar, 1987: 65).

Ülkemizde af konusu sıklıkla gündem olmakta, seçim dönemlerinde siyasi partilerin önemli bir propaganda aracı haline gelebilmektedir. Bu haliyle vergi ve cezaların sürekli olarak affedilmesi, kanunlara olan güveni sarsarak, azalmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2018: 12).

Son yıllarda yaşanan ekonomik ve mali problemler birçok mükellefin vergi borçlarını ödeme konusunda sıkıntıya düşmesine neden olmuştur. Yaşanan ekonomik krizler nedeniyle işletmelerin vergi borçlarını ödeyemez duruma gelmeleri vergi affının gerekliliği için neden oluşturmuştur. Bu nedenle hükümetler zaman zaman piyasayı canlandırmak için af düzenlemelerine gitmiştir (Çetin, 2007: 173).

Ekonomik nedenle af kanunlarının çıkarılmasında, kayıt dışı bırakılmış bazı stok malların ve servet unsurlarının ekonomiye kazandırılması gösterilmiştir. Bu unsurların kayda alınması sonucunda ekonomik yapının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Bülbül ve Karadeniz, 2004). Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar da büyük ölçüde vergi dışı kalmış fonlar oluşturmuştur. Bu da af kanunlarının ekonomik nedenlerinden biri olmuştur (Sayar, 1987: 61).

Oluşan bütçe açıkları ve enflasyon nedeniyle de af kanunları çıkartılarak, aftan elde edilecek vergi gelirleriyle bütçe açıklarının kapatılması, kısa dönemde gelir ihtiyacının finansmanını sağlanması amaçlanmıştır. Tahsil edilemeyen alacakların af ile tahsili de kolaylaştırılmaktadır. 1980'li yıllarda çıkarılan af kanunları ekonomik gerekçelerle çıkarılmıştır. 2431 Sayılı Kanun'un gerekçesinde; bu kanunla gerek servet unsurlarından beyan dışı kalmış olanların, gerekse vesikaya bağlanmadığı için kayıtlara geçmemiş emtianın belli bir oranda vergiye tabi tutularak kayıtlara girmesi ve bu unsurlardan doğan kazançların ekonomik alana çekilmesi amaçlanmıştır. 1970'li yıllarda ortaya çıkan enflasyon, döviz darboğazı ve siyasi ekonomik istikrarsızlık büyük ölçüde vergi dışı kalmış fonlar oluşturma ve bu fonların ekonomiye çekilmesi için aflar çıkarılmıştır (Taşkın, 2010: 122-128).

Vergi aflarının bir diğer nedeni de vergi idaresi ve yargısının yetersizliğini ifade eden idari ve teknik nedenlerdir. Maalesef vergi idaresi ve yargısının yaşanan gelişmelerin gerisinde kalması ülkemizde sıkıntılara neden olmuştur. 1980 sonrası vergi idaresinin vergi dairelerini bina ve teknik ekipman olarak modernize etmeye çalışması, istihbarat arşivi kurma gayretine rağmen, hızı her geçen gün artan teknolojik gelişmelerin gene de gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu nedenle vergi daireleri kendi

bölgelerinde bulunan mükelleflerin tam tespitini yapamamakta, iş yükünün ağırlığı nedeniyle mükellef sorunlarıyla da ilgilenememektedir. Yani ülkemizde idari nedenlerle vergi aflarına gidilmesinin temelinde, vergi denetimi kapasitesinin yetersiz olması sonucunda vergi kaçakçılığının büyük boyutlara ulaşmış olması yatmaktadır. Nitekim Türkiye’de 2000-2008 yılları arasında vergi mükellefleri itibariyle gerçekleşen vergi denetim oranı % 4’ü geçmemektedir ki bu düşük bir oran olarak kabul edilebilir (Yılmaz, 2018: 16).

3. TÜRKİYE’DE SON ON YILDA UYGULANAN VERGİ AFLARI

3.1. 25 Şubat 2011 Tarih ve 6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un bir ila dördüncü kısımlarında kamu ile borçlular arasındaki alacak-borç ilişkisine yönelik düzenlemeler yapılmış ve otuz yakın kamu idaresinin alacakları yeniden yapılandırılmıştır. Beş kısımdan oluşan 6111 sayılı Kanun’un; birinci kısmında genel hükümler, ikinci kısmında Maliye Bakanlığına, Gümrük Müsteşarlığına, il özel idarelerine ve belediyelere bağlı tehsil dairelerince takip edilen amme alacakları ile belediyelerin ve büyükşehir belediyeleri su ve kanalizasyon idarelerinin bazı alacaklarına ilişkin hükümler (birinci bölümünde tahsilâtın hızlandırılmasına ilişkin hükümler, ikinci bölümünde inceleme ve tarhiyat safhasında bulunan işlemler, üçüncü bölümünde matrah ve vergi artırımını, dördüncü bölümünde stok beyanları), üçüncü kısmında Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı tahsil dairelerince takip edilen alacaklara ilişkin hükümler, dördüncü kısmında çeşitli ve ortak hükümler yer almakta olup, beşinci kısmında ise bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin hükümler ve son hükümlere yer verilmiştir.

Hazırlanan kanun teklifi ile 6111 sayılı Kanun’un borçlulara sağlamış olduğu imkânlardan azami ölçüde yararlanılması borçlular açısından borçtan kurtulma, alacaklı idareler açısından ise kamu alacağının tahsil edilmesi anlamına geldiğinden, tabii afet yaşanan yerlerdeki mükelleflerin tabii afet nedeniyle uğramış oldukları sosyal, mali ve psikolojik yıkım dikkate alındığında ve sosyal devlet ilkesi kapsamında, tabii afet yaşanan yerlerdeki dairelere borçlu bulunanlar ile Libya gibi siyasi karışıklıklar meydana gelen ülkelerde bu karışıklıklardan zarar görmüş olan ve hem Türkiye’de hem de bu ülkelerde faaliyette bulunan mükelleflerin 6111 sayılı Kanun kapsamında ödemeleri gereken taksitlerin ödeme süresinin uzatılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi önerilmektedir (Başa, 2015: 55).

3.2. 6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2. Varlık Barışı) (29 Mayıs 2013)

Türkiye’de vergi barışı ile başlayan süreç gelişerek ve değişerek 2008’de varlık barışı ile devam etmiş ve 21 Mayıs 2013 tarihinde kabul edilen 6486 sayılı Kanun’un 3. maddesi ile gelir vergisi kanuna eklenen geçici 85. madde ile “Yeni Varlık Barışı” tıpkı 2008’de uygulamaya konulan varlık barışı gibi gerçek ve tüzel kişilerin sahibi olduğu madde kapsamına alınan varlıkların herhangi bir inceleme ve soruşturma yapılmaksızın oldukça düşük bir vergi oranı ile kayda alınarak milli ekonomiye kazandırılması amaçlanmıştır. 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na 85. Geçici maddenin eklenmesi ile yeni varlık barışının kapsamına giren varlıklar; gerçek veya tüzel kişilerce, 15.04.2013 tarihi itibarıyla sahip olunan ve yurt dışında bulunan; para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile varlığı kanaat verici bir belgeyle ispat edilen taşınmazlardır (Şeren ve Dedebeğ, 2013: 3).

3.3. 6736 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun (19 Ağustos 2016)

Cumhuriyet tarihimizde 34. af kanunu 6736 sayılı Kanun 03.08.2016 tarihinde kabul edilmiş, 29806 sayı ve 19.08.2016 tarihli RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İş dünyasının ve mükelleflerin merakla büyük beklentiler ile beklediği 6736 sayılı Kanun pek çok konuda borçları yeniden yapılandırmakta, aslına bağlı fer’i alacakların bir kısmının tamamını, bir kısmının da kısmen affetmesi nedeniyle doğurduğu sonuçlar itibariyle af kanunu olarak değerlendirilmektedir. Ancak kanunun içeriğine bakıldığında vergi affından ziyade birçok kamu alacağını yapılandırması ve içerisinde vergi affını da barındıran bir mali af olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.

Kanunun gerekçesi olarak ülkemizde mevcut olan yatırımları ve istihdamı artırmak, daha fazla üretimi teşvik etmek adına araştırma ve geliştirme çalışmalarına destek vererek bu anlamda ülkemizi daha cazip hale getirmek, ekonomik kalkınmayı sürekli hale dönüştürmek ve girişimcilerin alacağı iş ve yatırım kararlarına daha sağlıklı bir biçimde yoğunlaşmaya olanak sağlamak amacıyla bu kanun yürürlüğe konulmuştur (Yelman, 2013: 77).

3.4. 7020 Sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” (27 Mayıs 2017)

7020 sayılı Torba Kanun 18 Mayıs 2017 tarihinde Meclis Genel Kurulu’nda Kabul edilerek 26 Mayıs 2017 tarihinde Cumhurbaşkanınca onaylanmış ve 27 Mayıs 2017 tarih ve 30078 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Teklifin kanunlaşması ile 3.8.2016 tarihli ve 6736 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun kapsamına giren alacak türlerinin ve alacaklı idareler esas alınarak bu idarelerin 31.3.2017 tarihine kadar olan kesinleşmiş alacaklarının yine anılan kanunda düzenlenen şartlara uyumlu olarak yapılandırılması,

Maliye Bakanlığı’nca mücbir sebep hali ilan edilen hallerde faiz alınmadan veya uygulanmakta olan faiz oranından daha düşük oranda faiz uygulanarak tecil yapılmasına olanak sağlanması, vergisel yükümlülüklerini yerine getirmiş ancak öngörülemeyen nedenlerle son bir yıl içinde borçlarını ödeyememiş vergi mükelleflerinin anılan tecil müessesesine göre daha uygun şartlarda borçlarını taksitlendirerek ödeyebilmelerine imkân sağlanması, muhtasar beyanname ile aylık prim ve hizmet belgesinin birleşmesi sonucu alınmaya başlanacak olan “Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi”nin verilmemesi ve eksik verilmesi gibi hallerde aynı fiil nedeniyle birden fazla ceza uygulanmasının engellenmesi, ekonomik ömrünü tamamlamış araçların hurdaya ayrılmasının teşvik edilmesinin öngörüldüğü ifade edilmektedir (URL 1).

4. VERGİ AFLARININ EKONOMİK ETKİLERİ

Vergi afları uygulandığı ülke ekonomilerinde önemli etkilerde bulunabilmektedir. Bu etkiler farklı kesimler açısından farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Dönemin Maliye Bakanı Naci Ağbal’ın ifade ettiği üzere 30 Eylül 2016 itibarıyla “1 milyon 711 bin mükellef “yeniden yapılandırma”, “125 bin mükellef ise “matrah artırımı ve kayıtların düzeltilmesi” için başvurdu. Yeniden yapılandırma kapsamında “9,4 milyar TL ödenmemiş vergi borcu” yapılandırılmıştır. Matrah ve vergi artırımı kayıt düzeltmeleri kapsamında ise 1,5 milyar TL vergi tahakkuku yapılmıştır.

Türkiye’de uygulanan vergi aflarının sayısı fazla olmakla birlikte, afların kapsamında da yıllar içinde bir genişleme gözlenmektedir. Hükümetler ve mali idare; vergi aflarını kısa vadeli ve hızlı bir kazanç kapısı olarak görebilmekte ve önceki uygulamaların başarı düzeylerini göz önünde bulundurmadan ve uzun vadede kayıpları değerlendirmeden bu uygulamalara gitmektedir. Dolayısıyla vergi afları Türkiye’de adeta bir “mali alışkanlık” haline gelmiştir. Bu durum kısa vadede gelir temin etme anlamında başarılı veya başarısız olsun; uzun vadede mükelleflerin uyum davranışlarını, mali idareye güvenini, adalet düşüncesini olumsuz etkilemekte ve uzun vade uyum ve uzun vade gelir etkileri üzerinde bozucu olabilmektedir (Durmuş, 2013: 189).

Kayıt dışı ekonomi; geleneksel ölçüm teknikleri ile ölçülemeyen, resmi rakamlar yansımamış ve belli bir çıkar karşılığında mal ya da hizmet sunulan faaliyetlerin tümünü kapsar. Devletin düzenlediği ve doğrudan ilişkili olduğu resmi ekonominin dışında kala kayıt dışı ekonomi vergilendirilemez, sosyal sigorta primleri ödenmez (Gencel ve Kuru, 2012: 43).

Türkiye’de de kayıt dışı ekonominin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)’nin üçte biri ile yarısı arasında olduğu tahmin edilmekte olup kayıt dışı ekonominin en önemli olumsuz etkilerinden birisi, devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirlerini azaltmasıdır. Vergi gelirlerinin azalması sonucu oluşan bütçe açıkları diğer finansman araçlarıyla giderilmeye çalışılır. Bütçe açıkları, borçlanma yoluyla karşılandığında faizler yükselerek yatırımların azalmasına yol açar. Yatırımların azalması, işsizliği ve kayıt dışı istihdamı arttıracaktır. Faiz oranlarının artması ayrıca kamu borçlanma maliyetini de arttıracaktır. Dolayısıyla bütçe açıkları daha da artacaktır. Bütçe açıklarının merkez bankası aracılığıyla para basılarak karşılanması, enflasyon oranının yükselmesine dolayısıyla gelir dağılımını bozulmasına neden olacaktır.

Vergilemede adaletin sağlanabilmesi büyük ölçüde, eşit durumdakilerin eşit muameleye tabi tutulmalarına, verginin ödeme gücüne orantılı olmasına ve gelirin yeniden dağılımının gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda vergi adaleti, verginin tarafsız olması ve ekonomik-sosyal yönden düzenleyici olması şeklinde incelenmektedir. Verginin tarafsız olması ve düzenleyici olması arasındaki temel fark, kişilerin subjektif durumlarının dikkate alınıp alınmamasıdır (Öztürk, 1999: 16).

Vergi affı üzerine yapılan tartışmalarda üzerinde durulan ana konulardan biri vergi affının zaman içerisinde vergi mükelleflerinin gönüllü vergisel uyumuna ne tür bir etkide bulunacaktır. Elbette vergi affından faydalanma nedeniyle vergi gelirlerinde kısa dönemde bir artış gözlemlenir. Fakat acaba vergisel uyum açısından uzun dönemde ne tür bir değişme gerçekleşir sorusuna verilen yanıt vergi affı analizinde hayati bir noktadır (Savaşan, 2006: 48).

Vergi affı ile mükelleflere daha önce ifa etmedikleri vergisel yükümlülüklerini belirli bir süre içinde yerine getirme imkan tanınmaktadır. Burada vergi aflarından faydalanan mükelleflerin özellikleri ile vergi aflarının ardından kısa dönemde vergisel uyumun artırılması arasında bir ilişkinin olduğunu varsaymak olasıdır. Genelde vergi afları ile yükümlülüklerini yerine getirmemiş olan mükellefler bir 'beyaz sayfa' açmaya davet edilmektedir. Bu davet aynı zamanda vergisel uyumun artırılması adına daha sık denetim ve ağır cezalarla desteklenmek istenmektedir. Belki özelde vergi gelirlerini artırmak, genelde ise uzun vadede vergisel uyumu artırmada vergi affı ile birlikte daha sıkı denetim ile sadece sıkı denetim politikası arasında oluşması muhtemel farkın kıyaslanması gerekmektedir (Savaşan, 2006: 50-51).

Vergi afları, vergi idaresi ve vergi yargısında birikmiş olan iş yükünü hafifletmekte ve bu kurumların daha etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamakta ve yönetim anlamında doğabilecek maliyetleri azaltarak tasarruf sağlamaktadır (Saygın, 2013: 167-168). Ayrıca vergi afları dönemsel olarak ani bir artış meydana getirmektedir (Alm ve Jorge, 2007: 47). Af kanunları önceden vergi ödevlerini ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen mükellefleri kayıt altına almak ve kayıtlı ekonomiye katkı sunmak için bir avantaj olabilmektedir (Torgler, 2003: 651).

5. SONUÇ

Toplum olarak yaşamanın gereklerini yerine getirebilmek amacıyla devletler vatandaşlarından vergi adı altında parasal tutarlar toplarlar. Zamanla bu olağan giderlerin yanında devletin vatandaşlarına yönelik yükümlülüklerinin çeşitlenmesi ile birlikte sosyo-ekonomik amaçlarla da vergiler enstrüman olarak kullanılmaya başlanmıştır. Verginin toplanması ve ödenmesi konusunda devletin de mükellefin de yükümlülükleri yasalarla belirlenmiştir. Bireyden bireye farklılık gösteren vergiyi algılayış biçimi, verginin başarılı şekilde toplanmasını etkilemektedir. Verginin doğal şekilde sona ermesi esas itibari ile ödenmesi ile son bulmasıdır. Bununla birlikte vergi afları, zamanaşımı, terkin, vergi cezalarında indirim ve düzeltme, pişmanlık, ıslah ve uzlaşma, ölüm gibi bazı özel durumlarda da mükellefler vergi borçlarını ödemeseler bile vergi yükümlülükleri sona ermektedir. Bu uygulamalar devletin, mükelleflerin vergilerini zamanında öde(ye)memesi durumunda önemli bir gelir kaybına uğraması nedeniyle ödenmeyen vergi borçlarının en azından bir kısmının tahsil edilmesini sağlamak amacıyla taşıyan uygulamalardır. Bunlardan vergi afları en tartışmalı uygulama konumundadır. Vergi aflarını savunanlar kayıt dışı ekonomi ile mücadelede edilerek dışarda kalan mükelleflerin kayıt altına alınması, vergi idaresi ve yargısının iş yükünün azaltılması ödeme güçlüğü çeken mükellefler için temiz bir sayfa açılması suretiyle psikolojik olarak rahatlatılarak gönüllü vergi uyumunun sağlanmasına yardımcı olunması ve her şeyden önemlisi devletin tahsil kabiliyeti hayli zayıflayan vergi alacağının tahsil edilerek gelir ihtiyacının hızla karşılanarak fayda sağlanma fonksiyonlarını öne sürmektedir.

Ekonomik büyümenin öncelikli hedef olduğu ekonomilerde, özellikle de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirlerinin azalmaması amacıyla, faiz ve rant gelirlerinin ön planda tutulması ve bu gelir gruplarına bazı avantajlar sağlanması, vergi yükünün düşük gelirli gruplar üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, milli gelirden düşük pay alan bireylerin, ortalama geçim standartlarına ulaşabilmek adına kayıt dışı faaliyetlere yönelmesi veya vergilerini ödeyememesine yol açmaktadır. Sıklıkla tekrarlanan vergi afları ile hükümetler, kayıt dışında kalmış varlıkları kayıt altına almaya çalışmaktadır. Fakat bu uygulamalar mükelleflerin aflar konusundaki algılarını büyük ölçüde değiştirerek kayıt dışılığın tekrar artmasına neden olan bir kısır döngü ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda toplumda vergi ahlakı ciddi şekilde zedelenmektedir.

Sonuç olarak vergi afları mükellefler açısından ve ekonominin genel yapısı açısından önemli etkilerde bulunabilmektedir. Mükelleflerin daha az vergi yüküyle muhatap oldukları vergi affı uygulamaları bu yönüyle harcama akımı kanalıyla ekonominin canlanmasına; devletin yapılandırma ve vergi barışı gibi uygulamalarıyla da etkin bir vergi tahsil mekanizmasının oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALM, J. ve JORGE, M.V. (2007). *Tax Morale And Tax Evasion In Latin America*. International Studies Program Working, 1-79.
- BAŞA, M. (2015). *5811 Sayılı Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanunun Vergi Affi Kapsamında Mali Açından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı İşletme Bilim Dalı, Gaziantep.
- BÜLBÜL, D. ve KARADENİZ, H. (2004). *Vergi ve Sigorta Prim Aflarının Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine Etkisi*. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 10-14 Mayıs, Uludağ Üniversitesi, Antalya, 801- 812.
- ÇETİN, G. (2007). Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 171-187
- DURMUŞ G. K. (2013), *Türk Vergi Hukuku'nda Vergi Borcu ile Cezalarını Ortadan Kaldıran veya Hafifleten Nedenler: Vergi Affi Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- EDİZDOĞAN, N. ve GÜMÜŞ, E. (2013). Vergi Afları ve Türkiye'de Vergi Aflarının Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, 164, 99-119.
- GENCEL, U. ve KURU, E. (2012). Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi: Türkiye Değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 22-36.
- ÖZEK, Ç. (1958). Umumi Af. *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 25-35.
- ÖZTÜRK, H. (1999). Kuşak Çatışması. *Hava Kuvvetleri Dergisi*, 333.
- SAVAŞAN, F. (2006). Vergi Afları: Teori ve Türkiye Uygulamaları, "Vergi Barışı" Uygulama Sonuçları". *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 1, 41-65.
- SAYAR, F. (1987). 1960 Yılından Sonra Çıkarılan Vergi Af Yasaları ve Sonuçları. *Vergi Dünyası*, 1-15.
- SAYGIN, Ö. (2013). *Vergi Uyumunu ve Vergi İdaresinin Vergi Uyumuna Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ŞEREN, G. ve DEDEBEK, E. (2013). Yeni Varlık Barışı. *International Anatolia Academic Online Journal/Social Science Journal*, 1 (1), 3-23.
- TAŞKIN, Y. (2010). Vergi Aflarının Hukuki Niteliği ve Gerekçeleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 122-128.
- TORGLER, B. (2003). *Tax Morale Theory And Empirical Analysis of Tax Compliance, Dissertation*. der Universität Basel zur Erlangung der Würde eines Doktors der Staatswissenschaften, 650- 661.
- YELMAN, E. (2013). *Türkiye'de vergi af uygulamaları ve 6111 sayılı kanunun mali yönden değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Anabilim Dalı, Erzincan.
- YILMAZ, S. (2018). *Türkiye'de vergi affı uygulamaları ve kuşaklar açısından mükellefleri vergi affından etkilenmeleri konusunda nicel bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Bursa.
- URL 1 https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_sd.durumu?kanun_no=7020 Erişim Tarihi: 13.11.2019